

Базилюк А. В.
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ І МОЖЛИВОСТІ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Сьогодні на порядку денному лишається ряд невирішених питань, найбільш гострими серед яких є: постійна нестача фінансових ресурсів для оновлення вкрай зношеної матеріально-технічної бази виробництва, дефіцит обігових коштів і хронічно зростаюча дебіторська заборгованість за спожиті товари і послуги, критична обмеженість можливостей для розв'язання нагальних соціальних проблем. Не менш гостро це впливає і на стан державних фінансів, що проявляється у скороченні доходів державного бюджету і обмеженні можливості виконувати державою соціальні стандарти, при призначенні субсидій, дотацій, допомог та інших соціальних виплат. Не маючи внутрішніх джерел фінансування кожний призначений уряд щоразу вдається до запозичень, збільшуючи при цьому величини державного боргу.

В цих умовах традиційно для розв'язання існуючих проблем піднімаються питання щодо розширення інвестицій, створення нових робочих місць, збільшення обсягів кредитування і його здешевлення, підвищення рівня соціальних гарантій при визначенні мінімальної зарплати, пенсій та інших державних виплат. Декларуючи необхідність виконання цих завдань, за час ринкового реформування в Україні у різні періоди намагалися реалізувати стратегію інноваційно-інвестиційного розвитку, план створення 5 млн. робочих місць, політику зниження податкового тиску. Сьогодні актуалізується тема дешевого кредиту для підтримки малого бізнесу за програмою доступного кредитування 5-7-9%, боротьби з олігархами.

Водночас, жодна урядова ініціатива будучи незаперечно перспективною, не мала подальшого розвитку. Виділені на її реалізацію державні і корпоративні фінанси не мали адекватного результату використання. Це посилювало боргову залежність окремих суб'єктів господарювання і державу від зовнішнього фінансування, впливало на масштаби економічного розвитку. Зрештою це сприяло появі таких негативних явищ, як: скорочення зайнятості в реальному секторі економіки і значне збільшення самозайнятого населення, суттєва диференціація населення за рівнем доходів, поширення масштабів і глибини бідності, виникнення так званої категорії «працюючих бідних», коли отримана ними заробітна плата не може забезпечити їх базових потреб і вимагає виділення коштів з бюджету для компенсації споживчої платоспроможності. Через низький рівень оплати праці вже у наш час відбуваються значні міграційні переміщення. У пошуках кращих умов застосування своєї праці люди навіть робочих професій виїждять на заробітки за кордон. Все більше відчувається дефіцит робочої сили в Україні. По окремих професіях він має

критичний рівень. Наведена на рис.1 динаміка тільки чисельності зайнятості свідчить, що всупереч благим намірам досягти якісно нового характеру розвитку, так і не вдалося. Як і раніш підприємства через низьку рентабельність не мають можливості оновлювати основні засоби, відшкодовувати витрати на підвищення вартості робочої сили.

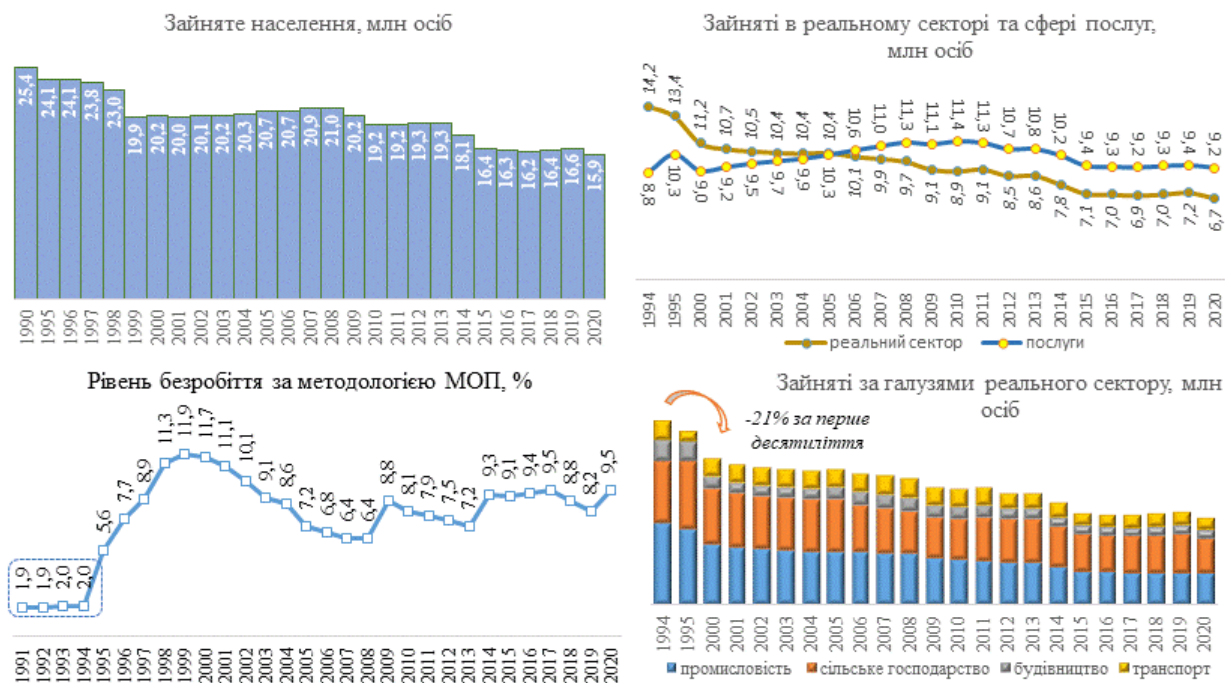

Рис. 1 - Динаміка чисельності зайнятих та рівня безробіття в Україні у 1990 – 2020 рр., млн осіб та %

Джерело: Держстат України [1,2,3,4], Міжнародна організація праці [5]

Ситуація, що склалася є закономірним наслідком політики, яку проводили усі уряди, і яка була зорієнтована на інтереси лише окремих суб'єктів економіки, а саме держави і представників крупного бізнесу. Успадкована з радянських часів модель низької вартості робочої сили ніяк не могла вирішити головного питання – структурної перебудови, що мала забезпечити перерозподіл працівників між сферами и видами діяльності відповідно до нових потреб, і створити умови для техніко-технологічного оновлення виробництва і економічного піднесення. Натомість дешева робоча сила демотивувала впровадження науково-технічного прогресу через втрату економічної доцільності підвищення продуктивності праці. При дешевій робочій силі впровадження дорого вартісних новацій має значний період окупності і відволікає суттєву частину коштів, необхідних для вирішення поточних виробничих потреб. Як правильно помітив класик дешева робоча сила завжди витісняє науково-технічний прогрес.

Сьогодні у намаганні з вирішити питання нестачі фінансових ресурсів відбувається боротьба з олігархами. Це теж контрпродуктивно, оскільки зрештою це підприємливі, ділові люди, які досягли значних успіхів. Боротьба з

ними призведе лише до перерозподілу бізнесу та скорочення ВВП і утримає розвиток позитивних змін. В міжнародній практиці борються не з монополістами (олігархами), а з монопольною поведінкою на ринку, посилюючи антимонопольне законодавство і контроль за його виконанням. В даному випадку контроль за монопольними цінами значно сприяв би оздоровленню фінансів у всіх господарюючих суб'єктах.

Зараз на часі необхідно вирішити складну в методологічному плані задачу: перейти від діючої натепер моделі дефіцитного (витратного) фінансування до моделі інклюзивного розвитку. Це вимагає створення потужного мотиваційного середовища до здійснення відповідних змін. В зв'язку з цим варто врівноважити інтереси всіх суб'єктів економіки: відновити соціальну справедливість при встановленні рівня мінімальної зарплати, що відповідає стандартам якості життя, зменшивши при цьому ставки оподаткування деяких податків. Необхідно також скасувати залежність формування заробітних плат в сфері державного управління від мінімальної зарплати, встановивши регресивну шкалу коригування її рівня за рангами при індексації. Це дозволить за рахунок більш справедливої системи розподілу доходів підвищити сукупну купівельну спроможність населення, збільшити обсяги споживання і розширити внутрішні джерела фінансування, що дозволить підприємствам розширити обігові кошти та зменшувати боргову залежність від зовнішніх джерел.

Важливо, нарешті, також впровадити механізми ринкового саморегулювання за моделлю досконалої конкуренції, що має забезпечуватися засадами адекватного антимонопольного законодавства, діючою системою правосуддя, відповідальністю органів державної влади за дотримання прав і свобод суб'єктів економіки вільно розпоряджатися належним майном, мати можливість використовувати інтелектуальні знання і професійно-кваліфікаційні вміння на принципах гідної праці.

Література:

1. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2000–2012 роках (КВЕД-2005). Держстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2012_u.htm (дата звернення: 26.07.2021).
2. Зайняте населення за видами економічної діяльності у 2012–2020 роках. Держстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/rp/zn_ed/zn_ed_u/zn_ed_2020_ue.xls (дата звернення: 26.07.2021).
3. Про Програму зайнятості населення на 1997–2000 роки : Постанова КМУ від 31 грудня 1996 року № 1591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-96-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.07.2021).
4. Статистичний щорічник України за 2007 рік. Держстат України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/st_sc/st_sc2007_uk.zip (дата звернення: 26.07.2021). Кропивко М.М. Економіка розвитку селянських господарств України : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2016. 382 с.
5. International Labour Organization, ILOSTAT database. Data retrieved on June 15. 2021. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS> (дата звернення: 26.07.2021).